Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

Maa- ja metsätalousvaliokunta 8.11.2024 **Kirsi Heinonen**

Asia: HE 169/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain 1 ja 24 § :n muuttamisesta

Maa- ja metsätalousministeriö esittää kantanaan hallituksen esitykseen eduskunnalle kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain 1 ja 24 § :n muuttamisesta:

Maa- ja metsätalousministeriö tukee esitystä. Esityksessä on laaja-alaisesti selvitetty alalla tapahtuneet, ulkomaisiin lähinnä Thaimaasta saapuvien työntekijöihin kohdistuneet epäkohdat. Esityksen tavoitteet ja perusteet ovat asianmukaisesti kirjattu.

Työntekijöiden olosuhteiden parantamiseksi satokaudelle 2025 muutokset kausityölakiin olisi saattettava voimaan mahdollisimman nopeasti. Alalla tapahtuneet väärinkäytökset ovat aiheuttaneet mainehaittaa. Marjanpoimijoita on kohdeltava asianmukaisesti Suomessa ja kansainvälisesti tunnustettuja työntekijöiden oikeuksia kunnioittaen ja työntekijöitä koskevaa lainsäädäntöä noudattaen. Samalla marja-alan nyt pahasti ryvettynyt maine paranee, yritykset saavat riittävästi marjanpoimijoita ja lopulta yritysten toimintaympäristö normalisoituu ja kannattavuus paranee.

Lain muutoksella vaikutettaisiin marja-alalla varsinkin marjanpoimijoiden osalta työelämän laatuun. Kerääjien asema työmarkkinoilla selkeytyisi muutoksen ansioista ja muutoksella olisi vaikutuksia kerääjien työturvallisuuteen ja työhyvinvointiin. Lisäksi kerääjät olisivat muutoksen myötä yhdenvertaisessa asemassa muiden maahan kausiluontoista työtä tekemään saapuvien kolmansien maiden kansalaisten kanssa.

Kuten esityksessä todetaan, työsuhteeseen siirtyminen voi heikentää joidenkin yritysten edellytyksiä kannattavalle liiketoiminnalle. On mahdollista, että osa nykyisistä luonnonmarja-alan toimijoista vetäytyisi markkinoilta. Mikäli yritykset kohtaisivat suuria taloudellisia vaikeuksia ja joutuisivat lopettamaan toimintansa, olisi tällä myös vaikutuksia yritysten kykyyn työllistää heille vakituisesti ja ympärivuotisesti työskentelevien työntekijöiden määrää. Vaikutukset eivät valtakunnallisesti koske kovinkaan suurta määrää henkilöstöä, mutta alueellisesti työpaikoilla voi olla suuri merkitys. Yritysten kotipaikat sijoittuvat pääasiassa Etelä- ja Pohjois-Karjalaan, Etelä- ja Pohjois-Savoon, Kainuuseen, Pohjanmaan rannikolle ja Itä-Lappiin. Vaikka marja-alan yritykset tyypillisesti ovat pieniä yrityksiä, jotka työllistävät 1-12 henkeä, voi muutamankin työpaikan menetyksellä paikallisesti olla vaikutuksia ottaen huomioon, että alueilla uudelleen työllistyminen voi olla vaikeaa.

Luonnonmarjojen keruuseen liittyvillä jokaisenoikeuksilla on pitkät perinteet Suomessa, ja niitä koskevat rajoitukset ovat vähäisiä. Ainoa poikkeus ovat tietyt alueet Lapissa, joilla metsämarjojen tai muiden niinin verrattavien luonnonvaraisten tuotteiden keräilyllä valtion maalta on paikallisen väestön toimeentulon kannalta huomattava taloudellinen merkitys. Tällöin maa- ja metsätalousministeriö voi päätöksellään kieltää keräilyn muilta. Ahvenanmaan jokaisenoikeudet ovat rajoitetumpia kuin Ruotsissa ja Manner-Suomessa.

Jokaisenoikeudet ovat yleisiä ja kuuluvat kaikille Suomessa oleskeleville kansalaisuudesta riippumatta. Ne ovat riippumattomia oikeuden käyttäjästä, käytön tarkoituksesta tai maa- ja vesialueen omistajasta. Myöskään sillä, toimitaanko jokaisen oikeudella kaupallisessa tarkoituksessa työsuhteessa tai elinkeinonharjoittajan ominaisuudessa, ei sinällään ole vaikutusta jokaisenoikeudella toimimisen edellytyksiin. Jokaisenoikeuden käyttöä ei ole laissa rajoitettu toiminnan tarkoituksen perusteella. Tämä olisi valvonnan kannalta hyvin hankalaa, ellei käytännössä mahdotonta. Jokaisenoikeudella liikkuvan ja toimivan ei tarvitse ilmaista ulkopuolisille liikkumisen tai oleskelun syytä. Vain

poliisilla ja eräillä muilla viranomaisilla on lakiin perustuva oikeus selvittää jokaisenoikeudella toimivan henkilöllisyys. Arvioitaessa jokaisenoikeudella toimimisen sallittavuutta ratkaisevaa on se, aiheutuuko toiminnasta vähäistä suurempaa haittaa maanomistajalle, maankäytölle tai luonnolle.

Kaupallinen toiminta tai se tapahtuuko kerääminen työsuhteessa tai elinkeinon harjoittamisen yhteydessä ei automaattisesti tarkoita sitä, että vähäistä suuremman haitan kynnys ylittyy. Toiminnan tosiasialliset vaikutukset ratkaisevat tarvitaanko siihen maanomistajan suostumus. Toiminnan tosiasialliset vaikutukset riippuvat muun muassa kerääjäryhmän koosta, paikallisista luonnonolosuhteista, toiminnan luonteesta, luonnontuotteiden keräämisen menetelmistä, toiminnan säännöllisyydestä ja kestosta. Näin ollen yksin sillä, että marjoja kerätään työsuhteessa, ei ole vaikutusta jokaisenoikeuksien käyttämiseen.